Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

Ulkoasiainvaliokunnalle 18.3.2016

Suomen Punaisen Ristin lausunto Valtioneuvoston kehityspoliittisesta selonteosta (VNS 1/2016)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Valtioneuvoston kehityspoliittisesta selonteosta.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (811/2005). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa, avustaen luonnonkatastrofien ja konfliktien keskellä eläviä ihmisiä seitsemän perusperiaatteensa mukaisesti.

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä selonteon erityistä mainintaa Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen roolista yhtenä Suomen humanitaarisen avun pääkanavista. Liikkeen rooli vaikeimmissa toimintaympäristöissä, vaikkapa Syyriassa tai Jemenissä, korostaa tämän erityisen maininnan merkitystä. Esimerkiksi Syyrian Punainen Puolikuu on mm. ollut ainoa aidosti toimintakykyinen kanava saada niin oma kuin YK-järjestöjen humanitaarinen apu sitä kipeimmin tarvitseville kaikkialla maassa, nyttemmin jopa piiritysten vuoksi kuukausia eristyksissä olleisiin kohteisiin.

Suomen Punainen Risti yhtyy siihen näkemykseen, jolla Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteet on yhdistetty valtioneuvoston eduskunnalle antamassa Suomen kehityspoliittisessa selonteossa linjaamiin kansallisiin painopisteisiin. Agenda 2030 on globaalin kehityspolitiikan ja kestävän kehityksen uusi kehikko, jonka kanssa Suomen kehityspolitiikan tulee olla linjassa. Näiden linkitys mahdollistaa myös kehityspolitiikkamme ja sen tulosten arvioinnin oikeassa kontekstissa.

Näemme linjauksessa kuitenkin myös ongelmallisia kohteita, joista keskeisimmät ovat avun kohdemaiden valinta, katastrofiriskien hallinnan puutteellinen käsittely, kehitysavun rahoituksen pirstaloituminen sekä linjausten lyhytjänteisyys.

Avun kohdemaat

Selonteko määrittelee hyvin yksiselitteisesti vähiten kehittyneet, hauraimmat ja konflikteista tai ilmasto- ja luonnonkatastrofeista kärsivät maat eniten kansainvälistä tukea tarvitseviksi kohteiksi. Suomen Punaisen Ristin näkemyksen mukaan tämä ei riittävässä määrin ole ohjannut selonteon linjauksia sen paremmin kehityspolitiikan sisällön kuin kohdemaidenkaan osalta. Selonteossa kuvattu keinovalikko yrityspainotuksineen ja kaupallisen kehitysavun vahvistamiseen tähtäävän tavoitteenasettelunsa osalta sopii jo vaurastuville tai vaurastuneille kehitysmaille, ei niinkään vähiten

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

kehittyneille, hauraimmille, konflikteista tai ilmasto- ja luonnonkatastrofeista kärsiville valtioille.

Suomen kahdenvälisen yhteistyön nimetyistä kumppanimaista vain neljä (Etiopia, Somalia, Mosambik ja Afganistan) lukeutuvat selkeästi kaikkein vähiten kehittyneiden maiden ydinjoukkoon. Näistäkin maista Etiopia ja Mosambik ovat voimakkaan taloudellisen kasvun uralla.

On selvää, että pidemmällä tähtäimellä valtiot kykenevät saavuttamaan kestävän kehityksen uran vain, mikäli ne pääsevät eroon apuriippuvuudesta ja kykenevät omin voimin rahoittamaan yhteiskuntansa perustoiminnot sekä tarjoamaan kansalaisilleen turvallisen ja ihmisarvoisen elämän. Kehityspolitiikan perinteinen yleisluontoinen perusajatus on kuitenkin ollut kohdentaa apu erityisesti niihin maihin, joiden oma itsenäinen kyky ei riitä viemään niitä kestävän kehityksen uralle. Suomi on yksi suhteellisen harvoista maista, joka halutessaan voisi **fokusoitua nimenomaan tähän; tuottamaan kehitystuloksia siellä, missä niin panoksella kuin tuloksilla on suurin merkitys**. Tähän mahdollisuuteen ei linjauksessa tartuta.

Katastrofiriskien hallinta

Sendain toimintaohjelma

Maan tai yhteisön haavoittuvuus on sen katastrofialttiuden ja vastaamiskapasiteetin summa. Suomen Punainen Risti katsoo, että katastrofeille alttiiden maiden ja yhteisöjen haavoittuvuuden tulisi olla suomalaisen panostuksen kohteena ja yksi painopistealueista. Näin kehitysvaroja kyettäisiin suuntaamaan eniten tuloksia tuottavasti, ja keskittymään maihin ja yhteisöihin, jotka aidosti ovat heikoimmassa asemassa, ja jotka hyötyvät muutoksista tuntuvimmin.

Selonteko käsittelee katastrofiriskien hallintaa hyvin rajoitetusti. Tehokas linkitys keväällä 2015 julkaistuun Sendain toimintaohjelmaan puuttuu, eikä katastrofiriskien hallinta ole työtä ohjaavien painopistealueiden joukossa. Tämä on valitettavaa, koska Suomella oli poikkeuksellisen vahva rooli toimintaohjelmaan johtaneissa hallitustenvälisissä neuvotteluissa.

Nimenomaan Sendain toimintaohjelma on kestävän kehityksen tavoitteiden ohella tärkeimpiä kansainvälisiä kehityspoliittisia tulevaisuuden todellisuuden huomioivia prosesseja ja linjauksia. Suomi on sitoutunut toimintaohjelmaan kansallisesti, ja tukee yhteistyömaidensa pyrkimyksiä saavuttaa Sendain globaaleja tavoitteita. **Suomen Punainen Risti pitää valitettavana, ettei Sendain prosessia ja siihen liittyviä tavoitteita ole huomioitu Suomen kehityspoliittisessa linjauksessa lainkaan.** Sendain toimintaohjelmaa ei asiakirjassa edes mainita.

Humanitaarinen apu

Humanitaarisen avun haasteet nähdään linjauksessa reaktiivisena vastauksena tarpeisiin sitä mukaa kun katastrofeja tapahtuu. **Selonteko mainitsee katastrofiriskien hallinnan yhdessä lauseessa, ja ennalta varautuminen ja pitkäjänteisen kehitysyhteistyön merkitys humanitaarisen avun kontekstissa on sekin yhden lauseen mittainen asia.**

Suomen Punainen Risti katsoo, että mielekäs ja tuloksellinen katastrofiriskien hallinta edellyttää pitkäkestoista jatkumoa, jossa ennalta varautuminen muuttuu tarvittaessa katastrofiavun vaiheeksi ja jatkuu edelleen saumattomasti ihmisten ja yhteisöjen iskunkestävyyden kohentamiseen tähtäävällä kehitysohjelmalla. Humanitaarista apua käsittelevän luvun kolmas tekstikappale kuvaa tilanteen tyydyttävästi, mutta tilannekuva ei toteudu linjauksen toimenpidekirjauksissa.

Katastrofeihin vastaamisessa painopisteen tulisi siirtyä ennalta ehkäisyyn, ja tiedossa olevien katastrofeille alttiiden yhteisöjen kestokyvyn vahvistamiseen. Laajamittaiseen humanitaariseen apuun turvautuminen, niin tärkeää kuin sen antaminen onkin, on liian usein signaali siitä, että ennaltaehkäisy on joko laiminlyöty, mitoitettu väärin, tai se on epäonnistunut.

Jos katastrofin kouriin joutuneen yhteisön varautumiseen ei ole investoitu, kustannukset katastrofiavusta ovat kaksikertaisesta kymmenkertaiseen suhteessa yhteisöön, jossa investoinnit on tehty. Ilmastonmuutoksen ennustetaan lisäävän sekä hitaasti kehittyviä että äkillisiä katastrofeja. Ellei ennalta ehkäisyyn, varautumiseen ja kestokyvyn kohentamiseen investoida, kansainvälisen yhteisön kyky vastata katastrofituhoihin ylittyy, ja maapallolle syntyy pysyvä, kumuloituva katastrofiperäinen korjausvelka. Tämä tulevaisuuskuva ei näy riittävästi selonteon kokonaisuudessa.

Pakolaisuuskysymykset

Selonteon valmistelun aikana Suomi otti vastaan sodan jälkeisen rauhan ajan suurimman pakolaisvirran. **Pakolaiskysymys on noussut yhdeksi selonteon erityisistä luvuista. Tämä on tärkeä painotus, koska pakolaisuuden ennustetaan nykyisestään pitkällä tähtäimellä lisääntyvän, ja tehokkaimmat välineet pyrkiä lieventämään tai estämään tätä kehitystä löytyvät kehitysyhteistyön keinovalikoimista**. Valitettavasti tätä koskeva osuus on ohut suhteessa haasteen suuruuteen, ja erityisen ohut täsmällisten toimenpiteiden ja niiden rahoituksen osalta.

Ennusteet kertovat yhtenevästi, että mm. ilmastonmuutoksen vaikutusten seurauksena ihmisten liikkuvuus tulee merkittävästi lisääntymään. Pakolaisuuden pääsyynä tähän asti esiintynyt konfliktikeskeisyys tulee saamaan rinnalleen ilmastopakolaisuuden. Ilmastopakolaisuuden mahdolliset, todennäköiset mittasuhteet edellyttävät älykästä, oikein kohdennettua ja pitkäaikaisesti ennakoivaa ja ennakoitavaa kehitysyhteistyötä, joka tulisi käynnistää nyt. Tällainen linjaus toimenpiteineen selonteosta puuttuu.

Linjausten lyhytjänteisyys

Selonteko on painottunut päivän tarpeiden ja puheenaiheiden mukaan niin, ettei linjauksen näköala ulotu kovin kauas. Se on valitettavaa, koska tuloksia tavoiteltaessa kehitysyhteistyön ydinolemukseen kuuluu nimenomaan suunnitelmallinen pitkäjänteisyys. Selonteon sisällön ja muodon tarkoitukseksi kerrottiin sen valmistelun aikana tarve ”myydä” kehitysyhteistyön ajatus toiminnan veroeuroillaan rahoittaville kansalaisille. Kehitysyhteistyön sisältöjen ja tarkoituksen selkiyttäminen kansalaisille on tärkeää ja siinä on onnistuttu. Kehityspoliittisen linjauksen päätarkoituksena tulisi

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

kuitenkin olla politiikkapäätösten ohjaaminen vähimmillään eduskuntakauden, mielellään pidemmänkin ajanjakson kattavasti. Selonteossa kehitysyhteistyön viestinnän tarpeet ja politiikkaohjauksen tarpeet eivät parhaalla tavalla kohtaa.

Kehitysyhteistyön kannatus kansalaisten keskuudessa on perinteisesti ollut Suomessa hyvin korkea. 29.2.2016 julkistetun EU:n vuodesta 2009 toteuttaman aihetta tutkivan tuoreimman Eurobarometrin mukaan suomalaisten tuki köyhien kehitysmaiden auttamiseksi on vuoden aikana kasvanut 85 prosentista 91 prosenttiin. Haastattelut Eurobarometriä varten on tehty joulukuussa 2015. Kehitysyhteistyöllä on siis kansalaisten vankka tuki.

Kehityspolitiikan todellisten, vaikuttavien tulosten saavuttamisen haasteena on tempoilevuus. Suomen Punainen Risti katsoo, että tavoitteena tulisi olla kehityspolitiikkaa pitkällä tähtäimellä raamittavan erityisen lain valmistelun käynnistäminen.

Kehitysavun rahoituksen pirstaloituminen

Merkittävä osa kehitysavun rahoituksen kokonaispanoksesta on budjetin ulkopuolella jo siirretty kaupallisen kehitysapuluonteisen toiminnan korkotuki-instrumentteihin ja investointien riskirahoitukseen. Osa pakolaisten vastaanotosta aiheutuvasta kotimaisesta kustannuksesta saattaa tulla katettavaksi kehitysyhteistyön budjettiriviltä. OECD:n helmikuussa tekemän linjauksen mukaan asevoimien käyttö humanitaarisessa toiminnassa voidaan sekin lukea osaksi virallista kehitysapua (ODA). Lisäksi uutena kehitysyhteistyörahoituksen ohjelmakohteena linjaukseen on otettu rauhanvälitys. Vaikka rauhanvälityksen menestyminen kiistatta onkin olennainen kehitysyhteistyön tuloksellisuuden edellytys, on se perinteisesti kuulunut siviilikriisinhallinnan työkaluihin, ja sitä on rahoitettu siviilikriisinhallintaan osoitetuista määrärahoista. Kaikki tämä tarkoittaa, että **varsinaisen kehitysavun osuus resursseista kapenee huolestuttavan vähäiseksi.**

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että selonteossa selvennetään kullekin painopistealueelle kohdistetut resurssit. Tämä korostaa läpinäkyvyyttä ja antaa perusteet arvioida Suomen kehityspolitiikan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Selonteon toimeenpano ja seuranta

Selonteon toimeenpanoa ja seurantaa koskeva luku on linjauksen lyhin. Lukua ei selonteon aiemmissa luonnoksissa ollut mukana lainkaan. **Yleisluontoisten lausumien sijaan tai niiden oheen tulisi selkeästi kirjata tarve seurata selonteon kuvaamien kehityspolitiikan instrumenttien kohdentumista vähiten kehittyneisiin, hauraimpiin, konflikteista tai ilmasto- ja luonnonkatastrofeista kärsiviin valtioihin.**

Kristiina Kumpula
pääsihteeri

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.